

ÁCS ANNA

ADY ENDRE BALATONFÜREDI UTAZÁSAINAK MITOLÓGIÁJA

A mítoszok utazója – az utazó magán- és társadalmi mítoszai

Az utazások, mint a megszokott környezettől való időszakos eltávolodások Ady Endre rövidre szabott életében kiemelt szerepet töltöttek be és erőteljesen hatottak mind publicisztikájára, mind költészetére. A mássággal, idegenséggel találkozás, a szabadság ritkán átélhető élményét adták neki, majd menedéket a sűrűsödő hétköznapi gondok elől, végül a gyógyulás reményét villantották fel számára. A költő sohasem testesítette meg az utazó archetípusát és a modern, bedekkeres turisták közé sem tartozott. A mítoszok utazójaként, kereső, felfedező emberként valami elől és valami után indult. Erről így fogalmazott: „Nőtt a horizont, távolodott az Ég, és én egyre szomorúbbnak láttam a magyar felhőket. (...) Egyazon erő űz el a Duna tájáról, ami a magyar parasztot. Menni, menni akárhova, mert itthon rossz. A Caronia utasai kenyér céljából bujdosnak el, s a magamfélék valamiért, ami ez országból jobban hiányzik a kenyérnél is.”¹

Élete első külföldi útja 1903 márciusában Velencébe vezetett.² Ekkor már huszonhat esztendő, újságíró és egykötetes költő. Nagyváradról Bécsen keresztül jutott el a városba, ahol néhány napot töltött. Rövidesen a világ is kinyílt előtte Európa egy nevezetes szegletén keresztül. 1904 januárjának végén a Kőrös-parti Nagyváradról Párizsba, a „szép ámulások szent városába” utazott. Nem csupán néhány napra, hétre, hanem néhány nap híján egy teljes évre. Ámulni és dolgozni érkezett, több, eltérő beállítottságú fővárosi lapnak (Budapesti Napló, Budapesti Hírlap, Vasárnapi Újság) lett a párizsi tudósítója, levelezője. Utazása indítékairól e sorokat vetette papírra: „Mindenekelőtt pedig szeretném s akarnám, hogy egy új világban s tartalmasabb életben az önmagamhoz való kedvem és hitemet visszanyerjem, s talán, hogy künn egy kicsit megszeressem azt, amit itthon hagyok s amiben ez idő szerint nagyon kevés szeretni – és ösztönözni látok.”³ Ady hét alkalommal töltött hosszabb-rövidebb időt Párizsban. 1911 nyaráig minden esztendőben heteken, hónapokon át

kószolhatta a szabad levegőt. A modernitás híveként érkezett a városba, mohó szomjival a szellemi pezsgés, a demokrácia gyakorlata, a polgári lét iránt. A modern társadalom működésének megismerésére vágyott, bár tudta, hogy az nem lehet üdvöztető számára sem, viszont több annál a kárhozottnál, amelyből érkezett. Szabadságra és jóra áhítozva a kevésbé rosszat kereste, innen eredt az árnyalatok iránti érzékenysége és előítéletessége. A költő egyik korai méltatója szerint, nem Párizs teremtette meg Adyt, hanem Ady teremtette meg a maga Párizsát. Látni akart valamit, és meg is pillantotta a keresettet. Lázás ismerkedése a várossal, az események habzsolása arra (is) utal, hogy a lelkében fölsejlett Párizs-képet kereste a valóságban. Párizsi írsaiból az általa meglátott (vagy álmodott) világ mind teljesebb arculata rajzolódik ki intellektusának finom érzékenységeivel.⁴ Ady párizsi útjain a magánfelfedezés öröméhez a társadalmi hasznosság érzete kapcsolódott. Cikkeiben, beszámolóiban az általa mulandónak és értékesnek ítélt dolgok megörökítésére törekedett. Utazási magánmítoszait, egyéni szinten átélt élményeit egyfajta szimbolikus megjelenítéssel társadalmi mítoszokká formálta a magyarság számára.

Az akkori világ fővárosának tartott Párizs felfedezésében, az élmények megszerzésében – mint rendszerint későbbi útjain is – egy asszony segítette. Lédával, a „könnyek asszonyával” innen utazott a Riviérára, Olaszországba, Svájcba. Szerelmi mámorban, rejtkehelyet keresően, s hogy kiteljesedhessen a költészete.

Párizsban és általában külföldi útjain kevés verse született. Ám a nagyvárosban érett költővé, miközben újságírói tehetségét kamatoztatta.⁵

Későbbi külföldi utazásai Bajorországban, Ausztriában, Olaszországban, a dalmát partoknál már inkább gyógykezelések.⁶ Betegségek és állandósult egzisztenciális gondok gyötörték. 1909-ben így írt: „egyenlőre szeretnék az élettől még két-három-négy túrhető esztendőt kizsarolni.”⁷ Ez év márciusában Monacóban

gyógykezelte magát. Anyjának így számolt be: „fürdőkét veszek itt s villamos kezelést. Remélem jót fog tenni.”⁸ Rá négy évre szarkasztikusan fogalmazott: „Szabálytalanul túlléptem a magyar lírikus valakiknek kiszabott legszélső 33 évet.”⁹ 1913 decemberében így vallott életrajzában: „Majdnem kilenc évig éltem éveimet megosztva a pesti redakcióim s a külföldi kóborlások között.”¹⁰ 1914 március elején még Fiuméba, az Adriai tengerre, Abbáziába és Velencébe utazott. Március 9-én írta a dalmát partokat járó Gödöllő fedélzetéről Dénes Zsófiának: „A tenger hű és jó maradt hozzám, máris jobban vagyok.”¹¹

Magyarországi utazásairól Kovalovszky Miklós ekként vélekedett: „Ady sokat utazott az országban, de útjai nyugtalan cikázások, röpke időzések egy-egy helyen.”¹²

Az első világháború idején Érmindszentre, majd az 1915. március 28-án kötött házassága után Csucsára húzódott vissza, a vidéki „földesúr” attitűdjével. Nem engedte sodortatni magát az árral, megmaradt humanistának. Öccsének, Lajosnak küldte e sorait: „No, szenvedek, de mégis hiszek abban, hogy ki kell bírnom ezt a poklot, át kell repülnöm. Bele kell még szólnom az új és furcsa világ zsidbadt megindulásába. Koporsószegecsnél s koporsónyitátnál ott akarok lenni s ott leszek. Életem: ez-ez a remény, meg a nyavalygásom.” Adyt a háború okozta némaság vette körül a Csucsán töltött közel négy évben. Döbbenetes magányban élt. Csak néha utazott Pestre, akkor is csak pár napra Csinszkával. Szinte kiszakadt az irodalmi életből, távolra került barátaitól és a tájékozódás lehetőségeitől. Gyötrő érzékenységgel élte át a háború szenvedéseit és a rázúduló személyes sérelmeket. Valósággal vergődött s életerő is vészesen fogyatkozni kezdtek.¹³ Külföldi kóborlásainak véget vetettek a háborús körülmények, megromlott egészsége és mind nehezebbé váló anyagi helyzetük.

Az „utazások régi szerelmese” Balatonfüreden „Készülődés tavaszi utazásra”

1917 januárjában nagy változás állt be a házaspár életében. Elhunyt Csinszka édesapja, akitől a fiatalasszony számottevő vagyont örökölt. Ugyan őszig elhúzódtak a hagyatéki tárgyalások, ennek ellenére pénzhez jutottak, előleget kaptak. Ady is ekkor határozta el, hogy eladja versei kiadásának örökjogát az Athenaeumnak. A tárgyalások megkezdődtek, de a végleges szerződés aláírása előtt a betegség aláásta Ady minden erejét. Bár a szanatóriumi kúra az előző év telén sokat javított az állapotán, húsvét táján súlyos influenzába esett. „Feküdtem nyolc napig influenzában. A vendé-

gekért s az ünnepért felkeltem, s majdnem nagy baj lett belőle. Most is lázas vagyok” – írta a költő április 16-án Csucsáról testvérének.¹⁴ Orvosa szabályosan ráparancsolt: minden gondját tegye félre, ne akarjon mást, csak élni. A háború okozta elzártság miatt az orvos tenger híján a Balatont, Balatonfüredet ajánlotta neki. Ady – nyilván felesége rábeszélésére, kérésére – engedelmeskedett orvosa parancsának.¹⁵ A költő március 24-én még aggódott: „A balatoni utunk a végrendelet végrehajtásától függ /bár ez sem késhet három hétnél tovább/, illetve attól, hogy a belvárosi ad-e még 2–3000 korona előleget.”¹⁶ Aggodalmaskodott még a leendő füredi szállásuk minősége miatt is: „A Balatonra csak akkor megyünk, ha jó helyet kapunk.”¹⁷ Végül minden akadály elhárult. A nehezen lábadozó beteg kitörő örömmel készült az utazásra.

Szinte lázálomban töltötte az úti előkészületeket. Amikor elővették az útiládákat, megkísértette az egykori riviérás tavaszok emléke. A *Készülődés tavaszi utazásra* című, ezekben a napokban fogant verse a fokozott lelkiállapotot tükrözi. A gyermeki öröm mellett a szorongás érzése üt át a sorokon: „Élek-e én? Élttem-e én? /Tavaszi jön, nagy útra kelek, / Most minden ár elsöpri gátját, / Készítsétek az úti ládát...” De a versből mások, a gazdagok öröme is kitűnik, amiből még a költő is részt kérne sietve, határtalan izgalommal. Halál előtti sietséggel s nagy-nagy bizakodással készül Balatonfüredre: „S ha nagy baj van is, segít a jó Nap, / Jó szó, szép hit, szánt akarat, / S régi bajtársunk, a Remény. / Csatangolnak gyönyörű dámák, / Készítsétek az úti ládát, / Tavasz jön, nagy útra kelek, / Élek-e én? Élttem-e én?”

Csucsáról indult el ifjú feleségével a „nagy útra”. 1917. május 10-én tették a kocsira az úti ládát. Még betértek az Édeshez, Ady édesanyjához Érmindszentre, majd Budapesten keresztül utaztak a Balatonhoz.¹⁸ Május 13-án már Siófokon pihentek meg. Innen a költő rögtön levelet írt fivérének, „könyvek dolgában” bízta rá az ügyek dűlőre vitelét és meghívta feleségével együtt pünkösdre. Egészségi állapotáról ekként számolt be: „Mindenképpen jól volnék, de ekcémám egyre terjedőbb és kínzóbb.”¹⁹ Hajóval kelhettek át Balatonfüredre még aznap vagy másnap. Május 14-én már bizonyosan a fürdőhelyen voltak. Erre bizonyíték Ady ekkor keltezett újabb levelei öccséhez, Lajoshoz, és Bölöni Györgynek küldött levele.²⁰

Ady korábbi balatonfüredi utazásai

A költőt és ifjú hitvesét nem várta üdvözlő tömeg a kikötőnél. Magánemberként érkeztek, talán híre sem kelt balatonfüredi utazásuknak. Ady nem ünnepelt köl-

tőként, hanem beteg, gyógyításra szoruló emberként szállt partra és nem először Balatonfüreden. Kovalovszky Miklós, Ady életének kiváló ismerője szerint 1901-ben már megfordult itt a nagyváradai színészekkel.²¹ Ez lehetett az első balatonfüredi útja s bizonyára rövid időt tölthetett itt, mert az Ady biográfiákban nyoma sincs ennek az utazásnak. Több, mint tíz esztendő után jutott el ismét a Balatonhoz, pontosabban Balatonfüredre. 1912-ben sem a fürdői élvezetek csábíthatták a fürdőhelyre. Azt sem állíthatjuk, hogy Nyugat matinéra vagy önálló költői estre hívták Adyt. A korabeli füredi polgárság közizlésétől valószínűleg távol állhatott Ady költészete, de bátor és merész, egyedi hangú publicisztikája is. A költő életmódjáról korábban terjesztett információk pedig egyenesen taszították a költőtől az irodalom iránt egyébként valamiféle érdeklődést mutató helyi társadalmi réteget. Ebben az évben barátját, Schmidt Ferencet kísérte le a fővárosból a Balaton-parti településre. Ady 1910-ben találkozott először Dr. Schmidt Ferencel, akit a budai Városmajori Szanatórium orvosaként ismert meg. A bizalmas jó barát így emlékezett vissza első találkozásukra: a költő egy délelőtt bekopogtatott a sanatóriumbeli rendelőjébe és elmondta neki, hogy bizony rabja az alkoholnak. Kérte az ifjú orvost – aki mindössze négy évvel volt fiatalabb Adynál – vállalja el a kezelését. Schmidt egyetlen feltételt támasztott: Ady külön szobát kap, és orvosa engedélye nélkül ki sem léphet onnan. Ady hosszasan gondolkodott, majd nemet mondott erre a megoldásra és magára hagyta az orvost. Egy hét múlva azonban ismét felkereste azzal, hogy hajlandó vállalni a kezelésével járó szigorítást. Schmidt doktor valóban szigorúan vette a költő szobazárátát. Azt csak másfél hónap múltán oldotta fel. Ady utána szabadon járhatott a sanatórium területén, találkozhatott a többi beteggel és fogadhatta barátait, ismerőseit. Orvosa ellenőrzésével három hónapig semmiféle alkoholt nem fogyasztott. Azonban a kezelés befejeztével elhagyva a sanatóriumot azonnal a pohár után nyúlt. A sanatórium kapujánál barátai várták, akikkel együtt töltötte az estét Nagy Endre kabaréjában, aztán egy Andrassy úti kávéházban nagy pezsgőzéssel ünnepelték Ady visszatérését az életbe.²² Bár megszegte orvosának tett fogadalmát, Schmidt Ferencel továbbra is kapcsolatot tartott fenn. Az orvos-beteg viszony hamarosan barátsággá alakult. Amikor a fiatal orvost a főapátság meghívta a balatonfüredi sanatórium igazgató főorvosának, Ady barátja kísérőjéül szegődött. Schmidt szerint a költő a sanatórium rendelőjében, az ő íróasztalánál dolgozott, amikor az első betegét fogadta. A páciens távozásakor ötven korona honoráriumot tett le az író-

asztalra. Ady rögtön „lecsapott” a pénzre: „Ez az enyém! Ugye? Hiszen az „én” asztalomra tették!” – kiáltotta nevetve.²³ Hogy az orvos első tiszteletdíját együtt költötték volna el esetleg valamelyik balatonfüredi vendéglőben vagy kávéházban, erről nem tett említést dr. Schmidt Ferenc.

Ady Endre 1912. évi füredi tartózkodásának időtartamáról eltérőek az adataink. A rendelkezésre álló szakirodalom szerint ez év júniusának végén rándult le a fürdőhelyre mindössze egyetlen napra, hogy meglátogassa új állását frissen elfoglaló orvosbarátját.²⁴ Schmidt doktor azonban így emlékezett vissza: „1912-ben a balatonfüredi sanatórium főorvosának hívtak meg. Balatonfüredre Ady Endre is elkísért²⁵, és néhány hetet töltött akkor a füredi sanatóriumban.” Dr. Schmidt Ferenc ekkor már nem kezelőorvosa, hanem szeretett barátja volt Adynak.

A költő további füredi tartózkodásait egészen 1917-ig meg sem említi az Ady-biográfia. Egyedül Kovalovszky jegyzi fel az 1910-es évekbeli füredi útjait „egy kedves orvosa, Schmidt Ferenc kedvéért”.²⁶ Schmidt is így nyilatkozott 1958-ban: „Ady nagyon megszerette Balatonfüredet és minden évben itt töltött heteket, sőt némely alkalommal egy-két hónapot.”²⁷ A barát emlékezetének hitelességében nincs jogunk kételkedni... „Estéknént sokat sétáltak a Balaton partján. A költő olyankor kiöntötte az orvos előtt a lelkét. Ady nagyon szerette a barátait, de az emberekkel szemben általában félénk volt. Ezt a félelemérzetet valószínű a költőt ért sok támadás és kritika váltotta ki. Baráti körben viszont felmelegedett, nem egyszer bohém volt”²⁸ – örökítette meg Schmidt elbeszélése alapján Thiery Árpád író, újságíró. „Meghatódva emlékszem vissza, hogyan kesergett, amikor több író-társa nehezen, vagy egyáltalán nem értette meg. Panaszzkodott és nagyon fájt neki, hogy verseiből paródiákat írtak. Érzékeny ember volt. Emlékezem viszont, hogy egy alkalommal kérésre Vaszarj Ernő, akkori fürdőigazgató gyermekei, baráti körben Ady verseit szavalták a költő jelenlétében. Ady könnyezve ölelte magához a gyermekeket, és jól emlékszem, hogy akkor azt mondta: őt majd csak a későbbi nemzedék fogja megérteni” – idézte tovább a barát szavait a Középdunántúli Napló újságírója.²⁹ Vaszarj Ernőt Schmidt Ferencel egy időben nevezte ki a tihanyi apát. 1912. július 24-én mutatatta be a gyógyfürdő vezetésével megbízott ún. direktoriumnak. Még 1917-ben is ő töltötte be a fürdőigazgatói posztot.³⁰ Ezért az előbbieken jellemzett jelenet 1912–1917 között bármelyik esztendőben lejátszódhatott, ha elfogadjuk Schmidt azon állítását, miszerint Ady 1912-től minden évben hosszabb-rövidebb időt töltött Balatonfüreden.

1917-ben ismét dr. Schmidt Ferenc lett Ady szanatóriumi kezelőorvosa a fürdőhelyen.³¹ Az influenzából lábadozó költőt kiújuló, „furunkulusokkal díszített” ekcéma is gyötörte, mint panaszkodott öccséhez írt levelében május 13-án Siófokon, majd másnap már Balatonfüreden. A Balaton mellett is szeretteire és szülőfalujára gondolt megérkezésük első napján. „Mi újság és mi újság Érmindszenten? Mikor jöttök?” – tudakolta sürgetően Lajostól.³² Még aznap levelet küldött Bölöni Györgynek is Füredről.³³

Ady és ifjú neje a szanatóriumban szálltak meg. Csinszka, a 23 esztendőss asszony mély gyászban, ellenben férje, aki haragban állt apósával, s a konvenciókat egyébként sem tartotta be szívesen, vízpartra illő világos öltözetben járt s kelt a hírneves településen. Csinszka – gyásza dacára – szinte tavaszi pezsdülésben élt, míg negyvenedik életévét taposó férje betegsége elhatalmasodásának jegyeit mutatta. Csupa élet, terv és temperamentum Csinszkanál, hallgatagság, elkomorult tekintet, nyomasztó testi és lelkiállapot Adynál. Balatonfürednek, a kikapcsolódásnak azonban mindketten örültek, persze eltérő módon, más-más értékrenddel. Ady így írt a gyógyhelyről testvéreinek: „gyönyörű itt, jó is...”³⁴ Bölöniéknek is hasonlóan fogalmazott: „nagyon szép itt s jó is volna, ha nem nyavalyognék öt-hat nyavalyával.”³⁵ A háborút felejtendő sokan tartózkodtak ezen a nyáron Balatonfüreden, felfokozottan élvezték az élet örömeit a Balaton mellett, elszakítva a tengerektől. Az idény zsúfoltságáról volt kénytelen jelentést tenni Vaszary Ernő fürdőigazgató.³⁶ Főleg a jómódú közönség engedhette meg magának a nyaralást, az élvezetek hajszolását. A fővárosban ekkor már erősen megmutatkozó háborús gondok elől menekültek sokan a tó partjára, ahol magas áron ugyan, de remélhették az ellátás biztosítását. Bár a fürdőtelep szinte teljes egészében katonakórháznak minősült, a háború szele alig érintette Balatonfüredet. A vendégek, köztük Ady, javarészt csupán a Balaton partján végighaladó katonavonatok és az itt gyógykezelt sebesült katonák láttán szembesültek a háború borzalmaival. A balatonfüredi fürdőtelepi katonai kórház a központban, a nagy szanatórium épületében kapott helyet.³⁷

A költő pihenésképpen gyakran hajóra szállt vagy üldögélt a tóparton a fák árnyékában és hosszan nézte a Balaton víztükrének fényjátékait, apró rezdüléseit. Csinszkanak, a túlságosan fiatal, életvágyó, kissé szeretlen nőnek ez a nyugalom keveset jelentett. Balatonfüreden is lázadozott a kiharcolt házasság nem várt terhei ellen. Ady, ha csak tehette, elkerülte a vitát feleségével. Negyven esztendeje minden férfiúi bölcsességével inkább hagyta, hadd szórakozzon nélküle.

Csinszka különösen kedvelte a gondtalan, vidám emberek társaságát. Hamar új barátnőre is lelt a fürdőhelyen. Megismerkedett egy vidéki szolgabíró facér nejével, a később színésznőként hírnevet szerző Putty Liával. A „ragyogóan szép nőt” a költő sógornője, Ady Lajosné a „fürdő divatkirálynéjaként” jellemezte. Ady hitvesének tökéletes ellentéte volt a barnaságával hindu nőkre emlékeztető hölgy. Naphosszat együtt rótták a sétányokat, feltűnést keltve a fürdővendégek, főleg a férfiak körében.³⁸

Ady pedig szerette, ha magára maradhatott a napi kezelése után. Gyakran telepedett le a szanatóriummal szemben, a kútsétányra kikönyöklő régi vendéglő árnyas fái alá, magának a vendéglősnek, Szántó úrnak oltalmában. Ez a „zöldvendéglői táborozás” mihamar a költő füredi napjainak fő programjává vált. Dénes Zsófia, Ady korábbi menyasszonya még szokásos étrendjéről is tudott: ebédre rendszerint spárgát, aztán túrós palacsintát evett, vacsorára ugyancsak spárgát mindig hús nélkül.³⁹ A füredi bor frissességével, csípős ízével, aranyárga színével és kristálytisztaságával hatott a költőre.⁴⁰

Ady két balatonfüredi verse

„Az első világháború kegyetlen idején történt a látogatás és úgy látszik, nem hagyott semmi nyomot a költő életében, ahogy a Balatont átszelő hajó verte fodrozódások emlék nélkül feloldódnak” – zárta Ady füredi útjára emlékező cikkét Vajkai Aurél.⁴¹ Nem vélekedett másként Zákonyi Ferenc sem, aki úgy tudta, a költő csak rövid látogatást tett a fürdőhelyen. „Bár gyógyította itt magát, írói, költői alkotás nem őrzi emlékét”⁴² – fogalmazott sommásan.

Való igaz, hogy Ady elsősorban gyógyulni, kikapcsolódni ment a fürdőhelyre. Különös élménye mégis versírásra készítette Balatonfüreden. Az 1917. év fürdőidényét példátlan szárazság és tűrhetetlen hőség jellemezte. Május közepén hatalmas orkán érte el a Balaton parti helységet s másfél napig gyötörte lakosait és vendégeit. Az orkánt nem követte eső, a tájon száraz forróság vett erőt.⁴³ Adyt az átélt kegyetlen természeti jelenség és következménye mélyen elgondolkoztatta. Az ekkor fogant verse nem véletlenül kapta a *Nagy szárazság idején* címet. A versen követhető a költői teremtés folyamata. Az efféle közvetlen ihletés más költeményei esetében is tényekkel igazolható. Talán az *Új magyar bukolika* című, 1911-es datálású versének konkrét élményanyaga a legismertebb s hozható párhuzamba Füreden keletkezett versével. A rossz termésű nyár, az észlelt forróság arra adott alkalmat Adynak, hogy a

maga létezési táját újból felmérje és a valós tájra fesse. Amint az *Új magyar bukolika* című verse a pusztulás verseként értelmezhető,⁴⁴ a *Nagy szárazság idején* című is az. Már a verscím is sajátos funkciót tölt be: a vers egészének jelölője és horizontot nyit a szöveg textuális világára. A táj felett a romlás, a halál jár, az egyéni, a magyarságot és általában az egyetemes emberi értékeket mind veszni látja a költő. A száraz állandó jelzőként való alkalmazása világméretűre emeli a pusztulás érzetét. A fenyegetett emberség / „És az eszünk nagyon száraz, / Kire oly büszkék voltunk” / és emberség teremtett lírai szituációja a vers, közvetett utalással a háborúra: „mint sokkölkyű hős halott.” Míg az *Új magyar bukolika* című versében a pusztulás ellenére felvillanthatta a reményt, hat év múlva már a teljes reményvesztést sugallják költői képei. Ady a versben háttérbe húzódott, szubjektivitását háttérbe szorította. Többes szám első személyt használt és objektivitásával kívánt hatni. A versben ötvözte a kül- és belvilágot, a reális és fiktív szemléletet, a reflexió végül alárendelt szerepűvé lett a megjelenített világ elkészerítő látomásához képest.⁴⁵

Ugyancsak füredi tartózkodásuk első hetében írhatta a *Véresre zúzott homlokkal* című versét. Az Ady-líra személyiségközpontúságának jegyében, a szubjektum erőteljes megnyilvánulásával az Én-versek közé tartozik, de sorolhatjuk a számadó versek közé is, értelmezhetjük egyfajta számvetésként saját életével. A középkorú, ám megfáradt ember számot vet múltjával és riasztó jelenével: megfogyott hitével, kevesebb szavával, emberi és költői ereje hanyatlásával. A harcoktól terhes világban a „*Drága Tegnap*”-hoz, a régiekhez tartozókhoz, tartókhöz fűzi magát. A „*mai Má*”-t tagadja, a *Jövőt* pedig elveti magától. Csak a múlt marad számára, a „*sebetlen homlok*”. A tegnap, ma, új, jövő, leendő a kiemelt, nagy kezdőbetűvel írt fogalmi. A jelen tagadásával a múlt uralkodik el a jövő felett. Ady idősíkokat köt össze, hogy a jövőből érkező fenyegetettséget érzékeltesse.⁴⁶ A múlt értékeinek tudatában fakad ki sóhaja: „Hajh, nagyon szeressetek, / Nagyon szeress, éltem leéltje, / Hátha mégis baj van a Földön / És igazak a sebek / S minden leendő összeomlott.”

E két, Balatonfüreden írt versét május 20-án, a Zeneakadémián rendezett Nyugat-matinén maga olvasta fel. Erre a napra megszakitották az üdülést s a költő gyógykezelését. Ady különösen fontosnak tarthatta a matinén való részvételt, szereplést. Ugyanis a lap a rendezvényt a vak katonák javára szervezte meg illusztris helyen, a Zeneakadémia nagytermében nívós, közönségcsalogató programmal.⁴⁶ A *Nyugat* titkárnője, Havas Irén által rendezett matiné első részében Ignótus mondta a bevezetőt, majd Kosztolányi Dezső

olvasta fel új verseit. Aztán Barta Lajos idézett *A sötét város* című, háborús emléket feldolgozó művéből. A szünet előtt Palay Matild, az Opera fiatal énekesnője megzenésített verseket adott elő nagy sikerrel. A matiné második részét Ady indította. Két, Balatonfüreden frissen írt versét olvasta fel. A *Nyugat* rövid beszámolójában nem jellemezte sem Ady, sem Kosztolányi, de Barta és Móricz felolvasását sem. A rendezvény teltházas lett, mint a lap közölte a *Nyugat* hírei című rovatában: „utolsó helyig ott voltak olvasóink s barátaink...” A matiné ezer koronát hozott a vak katonáknak.⁴⁷ Ady bizonyára értesült erről a kedvező eredményről, s nem tartotta hiábavalónak nyilván fárasztó pesti utazását. Gyorsan vissza is térhettek a fővárosból Balatonfüredre, mert május 22-én Ady újabb levelet küldött testvérének. Ebben eloszlatta Lajos aggodalmát: „tűrhető állapotban megérkeztünk. Jól is volnék, ha az átkozott ekcéma nem gyötörne – alig alszom miatta.” Az ekcémájára kapott gyógyszerek a szívét gyöngítették, pedig, mint írta: „már módom volna gyógyulni.” Aznap egy új kúrát kezdett, annak a segítségében bízott. Mintha máris elfejtette volna a Nyugat-matinét, egy sort sem írt róla. Feltehetőleg azért, mert a rendezvényen jelen lehetett Ady Lajos is. Viszont három mondattal beszámolt öccsének a „nagy orkánról” és az azt követő száraz forráságról. „Úgy látszik, még a fák is ki fognak száradni”⁴⁸ – jellemezte a helyzetet.

A házaspár balatonfüredi fényképei

A ragaszkodó testvér, Lajos és felesége, a megértő Anna végül eleget tettek Adyék meghívásának. Balatonfüredre utaztak, talán a pünkösdtől töltötték együtt. Ady Lajosnénak nem maradt jó emléke erről a néhány napról. A költőt keserű hangulatban találták, kedvetlennek mutatkozott, az ekcémája és a nevével való „egyenetlensége” miatt.⁴⁹ Ekkor, június 8-án készült róluk a sok helyütt publikált fotó. Szántó úr vendéglőjében, Ady kedvenc pihenőhelyén, ebéd utáni beszélgetés alkalmával kapta lencsevégre őket egy helyi fényképész. A képen előtérben Ady és Csinszka látható, a költő mögött testvére, Ady Lajos és felesége, Anna. A sógornő mellett az asztal túlsó sarkánál „egy költőrajongással hozzájuk csapódott kis hadnagy”. Csinszka mögött foglalt helyet férje kezelőorvosnője. Ady kívánságára Szántó úr, a vendéglős is csatlakozott a társasághoz, az asztal végénél állt.⁵⁰ Azonban Balatonfüred historikusa, Zákonyi Ferenc Oblatt Sándor visszaemlékezése alapján úgy tudta, hogy az álló férfiú Löbl Lajos, aki előtt felesége, oldalán pedig leánya ül. Löbl úr a Kisfaludy vendéglőt bérelte, ahol sokszor

megfordult Ady, akit a vendéglős és családja mindig nagy szeretettel vettek körül⁵¹. Ma már ellenőrizhetetlenek a fotózás körülményei, nincsenek hiteles tanúink, sem forrásaink erre vonatkozóan.

Az Ady házaspár füredi napjairól még egy fénykép maradt fenn. Ez a felvétel Adyt és Csinszkát ábrázolja a sétányon. Nem kart karba öltve láthatjuk őket, mint illene egy frigyük harmadik évébe lépett pártól. Egy más mellett állnak, de mértéktartó távolság van köztük. Csinszka a szája előtt tartja sálját, mintha homokvihar ellen védekezne. Mindketten a fényképész objektívébe néznek, s nem egymásra. Ez a fotó némely publikációban téves datálással, 1919. június 8-i dátummal jelent meg⁵². A tévedés ősforrása Ady Lajosné: Az ismeretlen Ady. Akiről az érmindszenti levelesláda beszél című könyve lehet a pontatlan időmeghatározással⁵³. Ady sógornője Budapesten jelentette meg kötetét évjegyzék nélkül, de tudjuk, a könyv 1942-ben jutott el az olvasóközönséghez, s összekötő szövegét valójában Dénes Zsófia írta.

Az utazás emlékei

Adyék június 10-én utaztak haza Balatonfüredről. A fővárosban még időztek néhány napot. „Pesten, Füredről jövet, alig tudtuk legsürgősebb dolgainkat elintézni” – írta a költő Ruffy Pálnak. Csucsára menet útba ejtették Érmindszentet. A költő ekkor mondta édesanyjának: „Én Édesnek halok meg.” Mert a balatonfüredi közel egyhónapnyi tartózkodásuk csak Csinszkát vidította fel⁵⁴. Adynak – Schmidt doktor, a jóbarát minden igyekezete ellenére – alig használt a gondos kezelés. Csucsáról hálájuk jeléül két fényképüket küldték el az orvosnak. Ady e sort írta a fényképére: „Schmidtéknek szerető és köszönő emlékezzéssel. Csucsá, 1917. aug. 7.” Csinszka fotóján ez a mondat szerepelt: „1917. aug. 7. Csucsá. Schmidtéknek szeretettel Ady Bandiné.” A doktor drága relikviaként őrizte a dedikált felvételeket. Egy korábbi, „Schmidt Francinak, szeretettel jó doktoromnak, kedves barátomnak” dedikálású Ady-fotó mellett 1956-ban még a professzor rendelőjének falát díszítették⁵⁵. Zákonyi Ferenc még egy dedikált Ady-fényképről tudott, amelyen ez a sor volt olvasható: „Gyógyult szívem minden dobbanása köszönet és hála⁵⁶. Schmidt aztán engedéllyel – három gyermeke után – kivándorolt Amerikába. A neki dedikált fényképeket talán magával vihette, mert további sorsukról nincs tudomásunk. Dr. Schmidt Ferenc 1958 júliusában hunyt el hazájától távol, Kaliforniában, San Diego városában.

Mi maradt hát Ady balatonfüredi útjairól? Mindezekelőtt két, a fürdőhelyen írt verse. Mindkettő megje-

lent a Nyugat 1917. június 1-jén utcára került számában, alig tíz nappal a Zeneakadémián rendezett Nyugat matiné után. Két teljes oldalon, egymás mellett hozták a verseket⁵⁷. A *Nagy szárazság idején* címűt az Ady halála után 1923-ban kiadott *Az utolsó hajók* című kötetébe vették fel. A *Véresre zúzott homlokkal* című verse már helyet kapott az 1918-ban, még a költő életében *A halottak élén* címmel megjelent kötetében. Ezekben a verseiben sem a Balaton, sem Balatonfüred nem szerepel. Mintha a tó és a fürdő-, s gyógyhely különleges atmoszférája, természeti környezete iránt érzéketlen maradt volna Ady.

A költő konkrét füredi emlékének tűnik viszont két, 1909-ből származó novellája. A *Muskétás tanár úr*⁵⁸ és *A három Muskétás leány*⁵⁹ címek alatt publikált elbeszélések Ady különleges, mitizált Balaton-élményéről tanúskodnak. Keletkezésük körülményeiről nincs ismeretünk. Hogy a balatoni, balatonfüredi út közvetlen hatását tükrözik-e 1909-ből vagy valamelyik előző évből, nem tudjuk. Csak sejtésünk lehet a benyomások – vagy az írói fantázia – elemi erejéről a tóra és Balatonfüredre vonatkozóan. Ady novellája főhősét, Muskétás tanár urat hat hétre vitte el a Balaton mellé. Az ötvenéves, „vad, bosszús” férfiút valósággal meglágyította a tó, megtalálta ott a „maga boldogabb lelkét”. Egyedül, szabadon kóborolt a Balaton körül, életében először érezte magát szabadnak. „A Balaton a maga mivoltával és legendáival kicserélte valóban Muskétás tanár urat” – fogalmazott Ady. Balatonfüreden még egy ismeretlen, tizenhat esztendő leányt is követett száz lépésről, míg el nem szégyellte magát. Muskétás tanár úr komoly, hosszan elhúzódó lelki válságot élt át szerencsésen a Balatonnál, aztán „csinált számadást múltjával, jelenjével, önmagával és övéivel”. Ötvenesztendő boldogtalanság után „egyévi félboldogtalanságra” mutatkozott reménye. A tó hozta számára ezt a kedvező változást. Az a tó, amelyet Ady így jellemezett: „De a Balaton fölséges és csinos, megdöbbentő és altató, a Balaton még háborgásában is megnyugodott, szent víz.” Ady e novellabeli mondatát Zákonyi Ferenc versként értelmezte⁶⁰. Joggal tévedhetett, hiszen Ady szépprózájában olyan magas fokú emberi empátia és környezetrajz nyilvánul meg, mint költeményeiben⁶¹.

Muskétás tanár úr nem akarta „odaadni” övéinek, a családjának a Balatont. Inkább tátrai fürdőt ígért nekik. Úgy gondolta, a „Balaton egészen az övé. Hiszen a Balaton adta vissza az ő eltagadott s már-már meghalt mosolygását.” Köztudott, hogy Ady novellái önéletrajzi motívumokat tartalmaznak. Mítoszi vonásokat mutató Balaton-képe mögött talán elfeledett, életrajzaiban és egyéb forrásokban nem szereplő balatoni, pontosabban balatonfüredi útja rejtezik?

A „szent víz” 1917. nyár elején nem tudta visszaadni Ady mosolygását, boldogságát, de egészségét sem. Balatonfüredi napjai ekkor csupán rövid kitérőt, némi pihenést jelentettek a költő halálhoz vezető, hirtelen felgyorsult útján. Ez tekinthető az utolsó hosszabb utazásának, ez időben már valóban a halottak élén járt.

Balatonfüreden a „fedett sétányon”, a Balatoni Pantheonban 1958. szeptember 6-án avatták Ady emlék-

tábláját⁶². A felirat szerint a költő 1912 és 1917 között évente Balatonfüreden kereste a pihenést⁶³. Ma már tudjuk, a fürdőhellyel való kapcsolata korábbra datálható és még sok, tisztázásra váró kérdéssel szolgál a kutatóknak. Ady a mítoszok utazójaként maga is mitizálta balatonfüredi útjait, s Balaton-élményét, amit tovább árnyaltak a visszaemlékezések sejtelmes, mítoszi elemei.

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

- ADY 1944 = ADY E.: Vallomások és tanulmányok. Sajtó alá rendezte: Földessy Gy. Budapest 1944
- ADY 1956 = ADY E. válogatott levelei. Válogatta, sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta: Belia Gy. Budapest 1956
- ADY 1961 = ADY E. összes novellái. Sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta: Bustya E. Budapest 1961
- ADY 1972 = ADY E. összes versei. 1–2. kötet. Szerk./Ed.: Koczás S. és Krajkó A. Budapest 1972
- ADY É. N. = ADY L.: Az ismeretlen Ady. Budapest é. n.
- ADY 1994 = ADY E.: A tegnapi Páris. A kötet anyagát összegyűjtötte és sajtó alá rendezte: Kovács A., Budapest 1994
- ADY 1997 = ADY E.: Élet. Publicisztikai írások. Válogatta Láng G. Nagyvárad 1997
- ADY 1999 = ADY E.: Muskétás tanár úr. Szeged 1999
- DÉNES 1980 = DÉNES Zs.: Élet helyett órák. Egy fejezet Ady életéből. Budapest 1980
- DÉNES 1954 = DÉNES Zs.: Ady balatonfüredi napjai. A Művelt Nép 1954. aug. 29. 25/4.
- ERŐSS 1995 = ERŐSS Z.: Magyar irodalmi helynevek A – tól Z – ig. Budapest 1995
- FÓNAY 1977 = FÓNAY T.: Ady-emlékek Veszprém megyében. Pedagógiai Híradó 1977/5.
- HATVANY–GINK 1989 = HATVANY L.–GINK K.: Beszélő házak és tájak. A magyar irodalom emlékhelyei. Budapest 1989
- KIRÁLY 1970 = KIRÁLY I.: Ady Endre. I–II. kötet. Budapest 1970
- KOVALOVSKY 1963 = KOVALOVSKY M.: Ady Endre. Beszélő tájak. Szerk./Ed.: Hatvany L. Fényképezte: Gink K. Budapest 1963
- LŐRINCZ 2002 = LŐRINCZ Cs.: A retorika temporalitása. Ady-értelmezések. Szerk./Ed.: H. Nagy P. – Lőrincz Cs. – Palkó G. – Török L., Pécs 2002. 119–133.
- MIH 1996 = Magyar irodalmi helynevek. Helynévszótár és kronológia. Szerk./Ed.: Csiffáry T., Budapest 1996
- MARTON 1957 = MARTON L.: Ady Endre Balatonfüreden. Veszprémi Szemle 1957/5. 68–69.
- SNEÉ 1994 = SNEÉ P.: Párizsi levelezőnk. Ady Endre: A tegnapi Páris. Budapest 1994. V–XI.

- THIERY 1958 = THIERY Á.: Az emléktábla mellé. Középdunántúli Napló 1958. szept. 7. 7.
- TÖRÖK 2002 = TÖRÖK L.: A szubjektum nyomában. Ady értelmezések. Szerk./Ed.: H. Nagy P.–Lőrincz Cs.–Palkó G.–Török L., Pécs 2002. 63–72.
- VAJKAI 1964 = VAJKAI A.: Ady Endre a Balaton mellett. Balatoni Híradó. 1964. aug. 9.
- VEZÉR 1968 = VEZÉR E.: Ady Endre, Budapest 1968
- ZÁKONYI 1988 = ZÁKONYI F.: Balatonfüred. Veszprém 1988

- ¹ ADY 1944. 39. Író a könyvről.
- ² VEZÉR 1968. 233.: 1903. március 7-től 17-ig tartott ez az útja.
- ³ SNEÉ 1994.; VEZÉR 1968. 234–235.
- ⁴ SNEÉ 1994. VIII.
- ⁵ Daloló Páris című ciklusa az Új versek című kötetében jelent meg 1906-ban. SNEÉ 1994. X.
- ⁶ VEZÉR 1968. 168., 197.
- ⁷ ADY 1944. 14. Önéletrajz.
- ⁸ Levele édesanyjához. Monaco, 1909. márc. 10.; ADY 1956. 251.
- ⁹ ADY 1944. 16. Önéletrajz II. 1913. szept.
- ¹⁰ VEZÉR 1968. 236.
- ¹¹ DÉNES 1980. 117.
- ¹² KOVALOVSKY 1989. 31.
- ¹³ VEZÉR 1968. 208–211.; DÉNES 1980. 181.
- ¹⁴ ADY 1956. 544. Levele Ady Lajoshoz. Csucs, 1917. ápr. 16.
- ¹⁵ ADY É. N. 357.
- ¹⁶ ADY 1956. 542.
- ¹⁷ ADY 1956. 544.
- ¹⁸ ADY É. N. 357–358.
- ¹⁹ ADY 1956. 545.
- ²⁰ ADY 1956. 545–546.; ADY É. N. 357–358.
- ²¹ KOVALOVSKY 1989. 34.
- ²² Vezér Erzsébet úgy tudta, hogy Adyt 1912 februárjának közepétől egészen júliusig ápolták a Városmajor Szanatóriumában. VEZÉR 1968. 171., 235.
- ²³ THIERY 1958. 7.; ZÁKONYI 1988. 355.
- ²⁴ ERŐSS 1996. 37.
- ²⁵ THIERY 1958. 7.

- ²⁶ KOVALOVSKY 1989. 34.
²⁷ THIERY 1958. 7.
²⁸ Bár jellemző Vajkai Aurél megfogalmazása – nyilván Dénes Zsófia cikke nyomán – az 1917. évi útról: „Néhány hetes balatoni látogatás volt ez, 1917. május első felétől június közepéig, akkor először a Balaton mellett, s egyúttal utoljára is.” VAJKAI 1964. 13.; DÉNES 1954. 4.
²⁹ THIERY 1958. 7.
³⁰ ZÁKONYI 1988. 241.
³¹ ERŐSS 1996. 37.
³² ADY É. N. 357–358.
³³ ADY 1956. 546.
³⁴ ADY 1956. 545.
³⁵ ADY 1956. 546.
³⁶ ZÁKONYI 1988. 250.
³⁷ ZÁKONYI 1988. 246–247., 355.
³⁸ ADY É. N. 358–359.
³⁹ DÉNES 1954. 4.
⁴⁰ ADY É. N. 359.
⁴¹ VAJKAI 1964. 13.
⁴² ZÁKONYI 1988. 559.
⁴³ ZÁKONYI 1988. 250.
⁴⁴ KIRÁLY 1970. 485–486.
⁴⁵ LÖRINCZ 2002. 120–122.
⁴⁶ A programot két betétlapon ismertette a lap. Nyugat 10. évf. 1917. május 16. 10.sz.
⁴⁷ Nyugat 10. évf. 1917. június 1. II.sz. 1048.
⁴⁸ ADY É. N. 358.
⁴⁹ Ady Lajosné így írt: „Bandi állandóan keseredett és kedvetlen az ekcémája miatt. És nem is csak azért. Bertukával sokat egyetlenkednek. A kétféle akarat kétfelé húz.” ADY É. N. 358.
⁵⁰ DÉNES 1954. 4.; VAJKAI 1964. 13. Ez a fotó is téves, 1919-es datálással jelent meg Ady Lajosné könyvében. ADY É. N. 352–353. Dénes és Vajkai viszont pontos évszámot közölt.
⁵¹ ZÁKONYI 1988. 262.
⁵² Zákonyi Ferenc még 1988-ban is 1919-es évszámmal szerepeltette. ZÁKONYI 1988. 639.
⁵³ ADY É. N. 352.
⁵⁴ ADY É. N. 359.
⁵⁵ MARTON 1957. 69.
⁵⁶ ZÁKONYI 1988. 355.
⁵⁷ Nyugat 10. évf. 1917. június 1. II. sz. 1042–1043.
⁵⁸ ADY 1961. 1042–1046.; ADY 1999. 86–91.
⁵⁹ ADY 1961. 1047–1049.; ADY 1999. 92–93. Az Ady Endre válogatott novellái című, 2001-ben, Urbán László szerkesztésében és Alexa Károly utószavával megjelent kötet már egyik novellát sem tartalmazza, mivel a szerkesztő a kevésbé ismert Ady-novellák közül válogatott. A Muskétás tanár úr eredetileg a Pesti Napló 1909. május 29-i, míg A három Muskétás lány a Pesti Napló 1909. június 30-i számában jelent meg, mindkettő tárcanovellaként.
⁶⁰ ZÁKONYI 1988. 638.: „Ady Endre (1877–1919) feleségével, Csinszkával nyaralt Füreden, de verseiben ennek nyomra sincs. A tőről viszont maradt egy szép kis verse, amely éppen Ady költői nagysága miatt ismertetésre méltó (Muskétás tanár úrból):
„De a Balaton fölséges és csinos,
Megdöböntő és altató,
A Balaton még háborgásában is
Megnyugodott szent tó.”
A mondat valóban tagolható ily módon, viszont az utolsó szó cseréje – bár az új szó is odaillő – önkényes.
⁶¹ Maga Ady véteknék tartotta, hogy „túlságosan lírizáló egyénisége” novelláit is jellemzi. ADY 1961. 1288.
⁶² Lásd Középdunántúli Napló 1956. szept. 9.
⁶³ Idézi ZÁKONYI 1988. 553.

MYTHOLOGY OF ENDRE ADY'S TRAVELINGS IN BALATONFÜRED

This study compares the true history of the Balatonfüred travels of Endre Ady, the 20th century innovator of Hungarian poetry, with the version already mythologised by the poet and his contemporaries, based on the available sources, which are often contradictory. The travels always had particular significance in Ady's life, motivated either by acquiring experiences, or the desire for healing. From 1912, his Balatonfüred trips were spent in visiting friends, and in receiving treatment at the same time. From 14 May 1917, he spent more than three weeks in the bathing resort, accompa-

nied by his young wife. On the last major trip of his life, he underwent sanatorium treatment. His experiences of Balatonfüred prompted him to write two verses. Interrupting his Balaton trip, he even read these while still fresh at a charity matinee of the Nyugat magazine in the Music Academy.

The study also deals with two short stories by Ady, published in 1909, on the subject of Lake Balaton and containing references to Balatonfüred, and with the circumstances surrounding the inauguration of the Ady memorial plaque in the Balaton Pantheon.

1. ábra. Balatonfüredi emlék. A kép előterében Ady Endre és Csinszka.
A költő balján Ady Lajos, majd Ady Lajosné

Figure 1. Endre Ady in the company of family and friends on the terrace
of Szántó Hotel. Balatonfüred, 1917

2. ábra. Ady és felesége a füredi sétányon (1917)

Figure 2. Endre Ady and his wife on the promenade in Balatonfüred in 1917

Május 20-ikán délelőtt $\frac{1}{2}$ 11 órakor

A NYUGAT MATINÉT

rendez, elsősorban a lap előfizetői számára,
az Orsz. M. Kir. Zeneakadémia nagytermében (Liszt Ferenc-tér)

A VAK KATONÁK JAVÁRA

HELYÁRAK:

FÖLDSZINT	I–III. sor .. K	10.–	
	A. B. ülések "	10.–	elfogyott
	IV–VI. sor .. "	8.–	
	VII–X. sor .. "	6.–	
	XI–XV. sor .. "	5.–	
OLDALERKÉLY	XV–XXI. sor .. "	4.–	
	I. sor "	6.–	
	II–III. sor .. "	4.–	
	IV–V. sor .. "	3.–	
	KÖZÉPERKÉLY		
KÖZÉPERKÉLY	I. sor "	6.–	elfogyott
	II–III. sor .. "	4.–	
	IV–VI. sor .. "	3.–	
I. EMELET	I. sor "	2.–	elfogyott
	II–IV. sor .. "	1.–	
ZENEKARI ÜLÉS	I. sor "	3.–	elfogyott
	II–V. sor .. "	1.–	

A Nyugat előfizetői és azok, kik a matinét megelőzőleg a Nyugatra előfizetnek, bármely helyre két darab féláru jegyet kapnak. Az előfizetés az 1917. évi nyugtával vagy postai feladóvevénnyel igazolandó.

Jegyek kaphatók a Nyugat kiadóhivatalában (Budapest, Vilmos császár-út 51. III.) délelőtt 10–1, délután 3–5 óra között. – Rózsavölgyi és Társánál IV., Szervita-tér 5. – és VI., Andrássy-ut 45., a Harmonia R.-T.-nál IV., Váci-utca 20., Az Est színházjegyirodájában Erzsébet-körut 20.

**AZ ELŐFIZETŐK JEGYEIKET CSAK A
KIADÓHIVATALBAN VÁLTHATJÁK MEG.**

Tisztelt előfizetőinket kérjük, hogy jegyeik átvétele végett idejekorán intézkedni sziveskedjenek, hogy a jegyek iránti nagy kereslet mellett elsősorban t. elő-
::: fizetőink igényeit tudjuk kielégíteni. :::

A NYUGAT jótékonycélú matinéja

május 20-ikán d. e. $\frac{1}{2}$ 11 órakor az Országos m. kir. Zeneakadémia nagytermében

MŰSOR:

1. Ignotus:
Bevezetés.
2. Kosztolányi Dezső:
Új versek.
3. Barta Lajos:
A sötét város (Háborús emlék).
4. Palay Matild:
Lányi Sarolta – ifj. Lányi Ernő: Téged dicsér . . .
Csokonai – Molnár: A rózsabimbóhoz.
Csokonai – Molnár: Az álomhoz.

Szünet.

1. Ady Endre:
Versek.
2. Móricz Zsigmond:
Elbeszélés.
3. Palay Matild:
Ady – Lányi: Szeretném ha szeretnének.
Balázs – Radnai: Szeretnék megvédeni tőlem . . .
Ady – Radnai: Tűzes seb vagyok.
4. Odry Árpád:
Ignotus: Változatok szemjátékra.

NAGY SZÁRAZSÁG IDEJÉN

Megfogyott az Ég esője,
Mint a régi magyar virtus
S olyan száraz a világ,
Hogy nem olthat már ezen
Még ezer akónyi bús vér.

Olyan száraz a szívünk is,
Hogy a lucskos förtelmeknek
Miként egy szomjas szivacs,
Almosan és szomjasan,
Telhetetlen hull elébük.

Száraz az itt=maradt lárma,
Szerelem, bűn, jószág, minden,
Száraz a rettenetes,
Száraz a jámbor, fehér,
Száraz bennünk a jó Isten.

És az eszünk nagyon száraz,
Kire olyan büszkék voltunk,
Ide=oda nézeget
S mint sok kölykű hős halott,
Olyan árván hagy bennünket.

ADY ENDRE

VÉRESRE ZÚZOTT HOMLOKKAL

A Mában élni a Jövőért,
Az Ujnak tenni hitet:
Valamikor csináltam én ezt?
Mintha valami baj ért volna,
Dobása valakinek,
Homlokomon, éles, nagy kő ért.

Harcos valómból kiszakadtam?
Véres-e a homlokom?
Igaz-e csúf menekülésem
Vagy csak véres ésszel, homlokkal
Álmodom és gondolom?
Jaj, be szörnyűen megriadtam.

S mégis most már váltott a kedvem:
Régieket keresek.
Pedig ugy-e nem történt nagy baj?
Tán egy kicsit megzavarodtam
És a szavam kevesebb
S csak még hitből van kevesebbem.

Ugy-e azért tartnak a harcok
S nem változott a világ?
Csak az én vén homlokom vérzik?
A Jövőt is el csak én dobtam
S tagadom a mai Mát?
Én, jaj, a régiekkel tartok.

Drága Tegnap, sebetlen homlok,
Hajh, nagyon szeressetek,
Nagyon szeress éltem leáltja,
Hátha mégis baj van a Földön
És igazak a sebek
S minden Leendő összeomlott.

ADY ENDRE

